

University of Tehran Press

Israel and the War in Gaza: Violations of Children's Rights

Seyyed Ghasem Zamani¹ | Abuzar Balaghi² | Reyhaneh Aslani³

1. Prof., Department of Public and International Law, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. Email: zamani@atu.ac.ir
2. Corresponding Author; Ph.D. Student, International law, Faculty of Law, Razavi University, Mashhad, Iran. Gmail: a.balaghi.shz@gmail.com
3. MA. in International Law, Faculty of Law and Political Science, Shiraz University, Shiraz, Iran. Gmail: reyhanehaslani1990@gmail.com

Article Info	Abstract
<p>Article Type: Research Article</p> <hr/> <p>Pages: 1-23</p> <hr/> <p>Received: 2024/09/12 Accepted: 2024/11/11 Published online: -----</p> <hr/> <p>Keywords: <i>Gaza war, Israeli crimes, humanitarian law, Palestine, violation of children's rights.</i></p>	<p>The war in Gaza is one of the longest and most complex conflicts of the contemporary century, deeply affecting the Palestinian population, especially children. The reflection of these crimes has been met with protests by conscientious individuals around the world, to the extent that the issue of Gaza, and the massacre of children and civilians, has become a primary concern of the global community. From the perspective of international humanitarian law, with the onset of the war on October 7, 2023, and the attacks targeting civilians, particularly children, widespread violations of the fundamental principles and rules of conventions, especially the Fourth Geneva Convention, the Convention on the Rights of the Child, and other binding international instruments, have occurred. International humanitarian law obligates all parties involved in armed conflicts to take all possible measures to protect children and civilians. This article discusses Israel's widespread violations of children's rights in the ongoing conflict and examines international laws regarding the protection of children's rights, emphasizing the necessity of upholding these rights under all circumstances. Certainly, respecting these rights requires robust monitoring by international bodies such as UNICEF and the Committee on the Rights of the Child, reporting violations to global public opinion, and referral of the situation to international courts by relevant United Nations bodies.</p>
<p>How To Cite</p>	<p>Zamani, Seyyed Ghasem; Balaghi, Abuzar; Aslani, Reyhaneh (2026). Israel and the War in Gaza: Violations of Children's Rights. <i>Public Law Studies Quarterly</i>, -- (--), 1-23. DOI: https://doi.com/10.22059/jplsqt.2024.382145.3599</p>
<p>DOI</p>	<p>10.22059/jplsqt.2024.382145.3599</p>
<p>Publisher</p>	<p>The University of Tehran Press.</p>

اسرائیل و جنگ در غزه: نقض حقوق کودکان

سیدقاسم زمانی^۱ | ابودر بلاغی^۲ | ریحانه اصلانی^۳

۱. استاد، حقوق عمومی و بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: zamani@atu.ac.ir
۲. نویسنده مسئول؛ دانشجوی مقطع دکتری، گروه حقوق بین الملل، دانشکده حقوق، دانشگاه رضوی، مشهد، ایران. رایانامه: a.balaghi.shz@gmail.com
۳. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد حقوق بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. رایانامه: reyhanchaslani1990@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: پژوهشی</p> <p>صفحات: ۱-۲۳</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۲۲</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۲۱</p> <p>تاریخ انتشار برخط: -----</p> <p>کلیدواژه‌ها: جنگ غزه، جنایات اسرائیل، حقوق بشردوستانه، فلسطین، نقض حقوق کودکان.</p>	<p>جنگ در غزه یکی از طولانی‌ترین و پیچیده‌ترین مناقشات قرن معاصر است، که بر جمعیت فلسطین، به‌ویژه کودکان، تأثیرات عمیقی گذاشته است. بازتاب این جنایات با اعتراض آگاهان‌دانشان در سراسر جهان مواجه بوده است؛ به‌گونه‌ای که اکنون مسئله غزه و قتل عام کودکان و غیرنظامیان به اصلی‌ترین نگرانی جامعه جهانی مبدل شده است. از دیدگاه حقوق بین الملل بشردوستانه، با شروع جنگ از ۱۷ اکتبر ۲۰۲۳ و هدف قرار دادن غیرنظامیان، به‌ویژه کودکان، نقض‌های گسترده‌ای در اصول و قواعد مسلم کنوانسیون‌ها، به‌خصوص کنوانسیون چهارم ژنو و کنوانسیون حقوق کودک و سایر اسناد الزام‌آور بین‌المللی، صورت گرفته است. حقوق بشردوستانه بین‌المللی کلیه طرف‌های درگیر در مخاصمات مسلحانه را موظف کرده است تا تمام اقدامات ممکن را برای محافظت از کودکان و غیرنظامیان به کار گیرند. این نوشتار با پرداختن به جنایات اسرائیل در نقض گسترده حقوق کودکان در مخاصمه کنونی و با بررسی قوانین بین‌المللی در زمینه حمایت از حقوق کودکان، رعایت این حقوق را در هر شرایطی ضروری می‌داند. مسلماً رعایت این حقوق نیازمند نظارت قوی نهادهای بین‌المللی، از قبیل یونیسف و کمیته حقوق کودک، و گزارش نقض به افکار عمومی جهانی و ارکان سازمان ملل متحد و حسب امر ارجاع وضعیت به دیوان‌های بین‌المللی است.</p>
<p>استناد</p> <p>زمانی، سیدقاسم؛ بلاغی، ابودر؛ اصلانی، ریحانه (۱۴۰۴). اسرائیل و جنگ در غزه: نقض حقوق کودکان. <i>مطالعات حقوق عمومی</i>، -- (--)، ۱-۲۳. DOI: https://doi.com/10.22059/jplsqt.2024.382145.3599</p>	
DOI	10.22059/jplsqt.2024.382145.3599
ناشر	مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

۱. مقدمه

درگیری‌های بین اسرائیل و فلسطین ریشه در تاریخ پیچیده و طولانی این منطقه دارد، که به دوره‌های مختلفی از جنگ‌و صلح‌های ناپایدار منجر شده است. پس از تشکیل دولت اسرائیل در سال ۱۹۴۸ و بحران‌های متعاقب آن، نوار غزه به یکی از مناطق حساس و درگیر تبدیل شد. جنگ‌های مختلف از جمله جنگ‌های ۲۰۰۸-۲۰۰۹، ۲۰۱۲، ۲۰۱۴ و ۲۰۲۱ بین اسرائیل و حماس، هزاران کشته و مجروح به جا گذاشته و زیرساخت‌های منطقه را ویران کرده است. جنگ مداوم اسرائیل علیه غزه یکی از پیچیده‌ترین و تراژیک‌ترین بحران‌های انسانی معاصر است، که به‌ویژه برای کودکان پیامدهای فاجعه‌باری به همراه دارد. بر اساس گزارش‌های بین‌المللی، از هفتم اکتبر ۲۰۲۳ تاکنون نیروهای اسرائیلی بیش از شصت‌هزار فلسطینی را در غزه کشته‌اند، که حداقل یک‌سوم این تعداد کودک هستند و تعداد زیادی فلسطینی نیز زخمی شده‌اند (Al-Mughrabi & Farge, 2025). این آمار هولناک تنها بخشی از واقعیت‌های تلخ زندگی در غزه را بازگو می‌کند، جایی که میلیون‌ها کودک تحت تأثیر مستقیم و غیرمستقیم این جنگ قرار دارند.

آمارهای تکان‌دهنده تنها بخشی از واقعیت هولناکی است که کودکان غزه با آن مواجه هستند. شرایط زندگی در این منطقه به دلیل استفاده بیش از ۲۵,۰۰۰ تن مواد منفجره و تخریب گسترده زیرساخت‌های حیاتی، از جمله مدارس، بیمارستان‌ها، و تأسیسات آب آشامیدنی، به‌شدت بحرانی شده است. بر اساس گزارش‌های موجود، وضعیت در غزه، به‌ویژه برای کودکان، بسیار نگران‌کننده است. یونیسف تخمین می‌زند که تقریباً تمام ۱/۲ میلیون کودک در غزه به حمایت‌های روانی-اجتماعی نیاز دارند. این نیاز به‌ویژه برای کودکانی که با رویدادهای مکرر تروماتیک مواجه شده‌اند، مجروح شده‌اند، والدین یا اعضای نزدیک خانواده خود را از دست داده‌اند، یا دارای معلولیت هستند، بسیار حیاتی است. علاوه بر این، در مارس ۲۰۲۴، کمیته بررسی قحطی طبقه‌بندی یکپارچه امنیت غذایی^۱ اعلام کرد که قحطی در مناطق شمال غزه و استان‌های غزه قریب‌الوقوع است. گروه تغذیه گزارش داده است که ۵۰,۴۰۰ کودک زیر پنج سال از سوءتغذیه حاد رنج می‌برند. این بحران با شیوع بیماری‌ها و کمبود دسترسی به آب سالم و خدمات بهداشتی تشدید شده است (UNICEF, 2024: 2). این شرایط باعث شده است که کودکان، به عنوان آسیب‌پذیرترین گروه در این بحران، با تهدیدات متعدد جسمی و روانی مواجه شوند. از کودکان به عنوان قربانیان خاموش جنگ یاد می‌شود. سوءتغذیه، بیماری‌های واگیردار، آوارگی، از دست دادن خانواده و نبود دسترسی به آموزش و خدمات بهداشتی تنها بخشی از مشکلاتی است که کودکان فلسطینی با آن روبه‌رو هستند. سازمان بهداشت جهانی هشدار داده است که بیماری‌ها، به‌ویژه در شرایط فعلی، می‌توانند بیشتر از خود جنگ جان مردم، به‌خصوص کودکان را بگیرند (Save the Children, 2023).

1. the Famine Review Committee of the Integrated Food Security Phase Classification (IPC)

از منظر حقوق بین‌الملل این وضعیت به‌طور آشکاری نقض حقوق کودکان محسوب می‌شود. جامعه جهانی در حمایت از حقوق کودکان در مخاصمات مسلحانه، اقدامات قابل توجهی در عرصه بین‌المللی و منطقه‌ای انجام داده است. از جمله مهم‌ترین اقدامات بین‌المللی می‌توان به کنوانسیون چهارم از کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو و پروتکل‌های الحاقی آن، کنوانسیون حقوق کودک ۱۹۸۹ و پروتکل اختیاری آن (مصوب ۲۰۰۰) اشاره کرد. کنوانسیون‌های ژنو و کنوانسیون حقوق کودک اسرائیل را به حمایت از کودکان در زمان جنگ و فراهم کردن دسترسی به نیازهای اساسی آن‌ها ملزم می‌کنند. با این حال، اقدامات اسرائیل در غزه به‌طور سیستماتیک این حقوق را نقض کرده، زندگی و آینده کودکان فلسطینی را به خطر انداخته است. حملات مکرر به زیرساخت‌های غیرنظامی، از جمله مدارس و بیمارستان‌ها، و جلوگیری از ورود کمک‌های بشردوستانه نشان‌دهنده بی‌توجهی به این تعهدات است. این محاصره فعلی، تشدید محدودیت اسرائیل در ورود غذا و دارو به غزه است، که از سال ۲۰۰۷ برقرار بوده است. در این مقاله، ضمن تحلیل وضعیت کنونی، تلاش می‌شود تا با استناد به قوانین بین‌المللی همچون کنوانسیون‌های ژنو، کنوانسیون حقوق کودک و قطعنامه شورای امنیت، ابعاد حقوقی و انسانی این بحران بررسی شود. هدف نهایی این مقاله برجسته کردن ضرورت اقدام فوری برای حمایت از حقوق کودکان و پایان دادن به این بحران انسانی است، که زندگی و آینده نسل‌های بعدی فلسطین را تهدید می‌کند.

۲. کنوانسیون چهارم ژنو و پروتکل‌های الحاقی

به‌طور کلی، حمایت‌های موجود در حقوق بین‌الملل بشردوستانه در سرتاسر کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو ۱۹۴۹ و پروتکل‌های الحاقی ۱۹۷۷ به چشم می‌خورد. در کنوانسیون چهارم ژنو ۱۹۴۹، در مواد ۱۴، ۱۶، ۲۳، ۲۴، ۳۳، ۳۸، ۵۰، ۵۱، ۶۸، ۷۹، ۸۹، ۱۳۳ و در پروتکل الحاقی اول (۱۹۹۷) در مواد ۷۰، ۷۷، ۷۸، به‌طور خاص حقوقی برای کودکان در نظر گرفته شده است. در ماده ۴ پروتکل دوم (۱۹۹۷)، شماری از مهم‌ترین حقوق کودکان مقرر شده است، که رفتار انسانی با کودکان و تضمینات بنیادین برای آنها، از جمله آنهاست (ملکیان، ۱۴۰۲: ۱۲۹). مثلاً این کنوانسیون‌ها و پروتکل الحاقی اول بر موارد زیر تأکید می‌کنند:

کودکان باید مورد احترام ویژه قرار گیرند و در برابر هر گونه تعرض ناشایست محافظت شوند. طرف‌های درگیر در مناقشه باید به کودکان مراقبت و کمک‌هایی را که به دلایلی مانند سن و... نیاز دارند، ارائه دهند (ماده ۷۷، پروتکل اول).

زنان باردار و نوزادان در دسته‌بندی «افراد زخمی» قرار می‌گیرند، بنابراین از همان حمایتی که برای زخمی‌ها و بیماران تحت قوانین بشردوستانه فراهم می‌شود، بهره‌مند می‌شوند (ماده ۸، پروتکل اول).

در توزیع کمک‌های امدادی، اولویت باید به افرادی داده شود که حق برخورداری از درمان ممتاز یا

حفاظت ویژه را دارند، مانند کودکان، زنان باردار، مادران تازه‌زایمان کرده و مادران شیرده (مواد ۳۸ (۵) و ۵۰ کنوانسیون چهارم؛ ماده ۷۰، پروتکل اول).

در مناطق محاصره‌شده یا اشغال‌شده، دولت‌های عضو کنوانسیون باید اجازه عبور آزاد تمامی اقلام ضروری را، مانند مواد غذایی، لباس و داروهای تقویتی که برای کودکان زیر پانزده سال و مادران باردار و شیرده در نظر گرفته شده است، صادر کنند (ماده ۲۳ کنوانسیون چهارم).

یکی از مسائلی که در حیطه حمایت این اسناد درباره جنگ اسرائیل و نیروی نظامی حماس مطرح می‌شود، در ارتباط با ماهیت این محاصمه است. بسیاری از پژوهشگران حوزه حقوق بین‌الملل بشردوستانه آن را یک محاصمه مسلحانه غیربین‌المللی تلقی می‌کنند. به عبارت دیگر، این جنگ از نوع جنگ داخلی است که نیروهای مسلح یک دولت در مقابل یک بازیگر غیردولتی مسلح قرار می‌گیرند؛ با فرض پذیرش این دیدگاه، اگرچه این محاصمه تحت شمول حمایتی تمامی قواعد حقوق جنگ قرار نمی‌گیرد، ولی مسلماً ماده ۳ مشترک (اصول انسانیت) و قواعد عرفی حقوق بشردوستانه بر این جنگ حاکم هستند؛ اما برخی دیگر از حقوق‌دانان بین‌المللی از جمله سازمان ملل متحد، با این استدلال که اسرائیل مرزها و حریم هوایی غزه را به‌طور کامل در کنترل دارد، و همچنین زیرساخت‌ها و تأمین انرژی نوار غزه از جمله برق، آب، اینترنت و... در کنترل کامل اسرائیل است، بنابراین حقوق اشغال حاکم است. با فرض پذیرش این استدلال، تمامی حقوق جنگ بر این محاصمه مسلحانه حاکم خواهد بود. یکی از انتقاداتی که بر نظریه دوم وارد می‌شود، این است که با توجه به خروج نیروهای اسرائیل از غزه در سال ۲۰۰۵ و به‌ویژه پس از اخراج تشکیلات خودگردان فلسطین، و همچنین با توجه به اینکه اداره این منطقه از سال ۲۰۰۷ بر عهده حماس بوده است، اسرائیل دیگر به‌عنوان یک قدرت اشغالگر در نوار غزه محسوب نمی‌شود، بنابراین قواعد مرتبط با اشغالگری در این مورد قابل اعمال نیست (Goldman, 2023). اگرچه این استدلال در ظاهر قوی به نظر می‌رسد، اما معیار اصلی در تعریف اشغالگری، «اعمال حاکمیتی و کنترل مؤثر» است (Hague Convention, 1907: Art. 42) و بررسی واقعیت‌های موجود نشان می‌دهد که به دلیل محاصره، کنترل بر امور غزه از قبیل کنترل مرزها، خدمات روزمره، ورود و خروج، و تأمین آب و برق، در نظارت مستقیم نیروهای اسرائیل قرار دارد. همچنین دیوان در قضیه دیوار حائل (ICJ, 2004: Para. 139). با توجه به نظر هیئت کارشناسان در حقوق بین‌الملل، می‌توان به‌طور معقول استدلال کرد که نه‌تنها اسرائیل، پیش از اکتبر ۲۰۲۳، قدرت اشغالگر در غزه بوده، بلکه به‌طور قطع، پس از آغاز عملیات زمینی خود به صورت کامل یا حداقل در بخش‌های بزرگی از غزه به قدرت اشغالگر تبدیل شده است (Panel rep, 2024: para. 27).

بنابراین اشغالگری رژیم اسرائیل در نوار غزه همچنان ادامه دارد. بر اساس بند چهارم ماده اول

پروتکل الحاقی اول ۱۹۷۷، که مبارزه مردم علیه اشغالگر را جزء مخاصمات بین‌المللی دسته‌بندی می‌کند، این موضوع یک مبنای حقوقی قوی برای بین‌المللی بودن مخاصمه اسرائیل-حماس ارائه می‌دهد. جالب است که هیئت کارشناسان در حقوق بین‌الملل، که به درخواست دادستان دیوان کیفری بین‌المللی تشکیل شد، نتیجه‌گیری کرد که هر دو نوع درگیری مسلحانه بین‌المللی و غیربین‌المللی در جنگ اسرائیل با غزه، جاری است. به این معنی که درگیری اسرائیل با حماس، از نوع غیربین‌المللی بوده و درگیری بین اسرائیل و فلسطین، به دو دلیل بین‌المللی محسوب می‌شود؛ نخست، فلسطین بر اساس معیارهای حقوق بین‌الملل به‌عنوان یک کشور شناخته می‌شود، و دوم هر دو طرف فلسطین و اسرائیل متعهد به کنوانسیون‌های ژنو ۱۹۴۹ هستند، که طبق ماده ۲ مشترک کنوانسیون‌ها مبنی بر مسلحانه بودن هرگونه درگیری بین دو طرف متعهد، بین‌المللی محسوب می‌شود (Panel rep, 2024: para.13).

با توجه به استدلال مطرح‌شده، می‌توان قائل به درستی نظریه دوم، یعنی اعمال کامل قواعد و اصول حقوق جنگ، از جمله کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو ۱۹۴۹، پروتکل الحاقی اول ۱۹۷۷، و قواعد عرفی بشردوستانه بود. همچنین، حتی اگر این منازعه مسلحانه غیربین‌المللی فرض شود، بند دوم ماده ۱۳ پروتکل دوم الحاقی ۱۹۷۷ که بر مخاصمات مسلحانه غیربین‌المللی ناظر است، ممنوعیت حمله به غیرنظامیان و حمایت عمومی آنان در برابر خطرات عملیات‌های نظامی را تصریح کرده است. همچنین شورای امنیت در ۱۹۹۳ عرفی بودن قواعد کنوانسیون‌های ژنو را تأیید کرده است و بسیاری از قواعد کنوانسیون‌های ۱۹۴۹ ویژگی عرفی یافته‌اند؛ به گونه‌ای که ۱۶۱ قاعده توسط کمیته بین‌المللی صلیب سرخ استخراج شده است (بیگزاده، ۱۴۰۱: ۱۱۳۰). بنابراین حتی در صورت پذیرش نظریه اول، هیچ توجیهی برای رعایت نکردن حقوق بشردوستانه در این مخاصمه وجود ندارد.

ممکن است ادعا شود که سیاست‌های حماس عامل ایجاد شرایطی بحرانی برای کودکان بوده است و اسرائیل با استناد به ماده ۵۱ منشور سازمان ملل متحد حق دفاع مشروع دارد. این نظریه تلاش کرده است تا حق دفاع مشروع را به عنوان قاعده‌ای بنیادین در حقوق بین‌الملل، که مجوزی برای استفاده از زور فراهم می‌آورد، تفسیر کند؛ اما حتی همین نظریه نیز می‌پذیرد که حق دفاع مشروع مختص دولت‌ها است و مشروعیت آن منوط به رعایت مؤلفه‌های آن، یعنی تناسب و ضرورت، است. همچنین، طرفداران این نظریه ادعان دارند که پذیرش حق دفاع مشروع برای اسرائیل با نظریه دیوان بین‌المللی دادگستری در قضیه دیوار حائل مغایرت دارد، و سعی در توجیه نظریه مشورتی دیوان دارند. دیوان بین‌المللی دادگستری اعلام کرده است که ماده ۵۱ منشور سازمان ملل متحد، حق ذاتی دفاع مشروع را برای هر دولتی نسبت به دولت دیگر به رسمیت می‌شناسد، درحالی‌که حماس به‌عنوان یک دولت شناخته نمی‌شود و جزء بازیگران غیردولتی است. همچنین با توجه به اینکه هدف فصل هفتم منشور جلوگیری از تجاوز و نقض صلح بین کشورهاست،

پس ماده ۵۱ نیز باید در همان بستر فهم شود (Tsagourias, 2023). همچنین «حق دفاع مشروع» برای مقابله با مردم در اشغال قابل طرح نیست، و دولت اشغالگر حق توسل به این حق را ندارد. حتی بر فرض وجود حق دفاع مشروع برای اسرائیل، اجرای این حق باید تنها در حد متوقف کردن و جلوگیری از حمله مسلحانه باشد، و این با هدف اعلام شده اسرائیل مبنی بر نابودی حماس و تخریب گسترده نوار غزه تناسبی ندارد. به عبارت دیگر، حتی در صورت اثبات حق دفاع مشروع و حمله به حماس، اسرائیل موظف است به اصل تناسب پایبند باشد؛ درحالی که، اسرائیل نه تنها به اصل تناسب پایبند نبوده، بلکه اصول تفکیک و ضرورت را نیز رعایت نکرده است. امروزه اصول و قواعد حاکم بر مخاصمات مسلحانه، اعم از بین‌المللی و غیربین‌المللی، اساساً یکسان هستند. از مهم‌ترین شروط قابل اعمال در تمامی مخاصمات رعایت «اصل تفکیک»^۱ است (Goldman, 2023). این اصل تصریح می‌کند که متخاصمان باید میان اهداف نظامی و غیرنظامی تفکیک قائل شوند و حملات خود را فقط متوجه اهداف نظامی کنند؛ به عبارت دیگر، حملات نظامی نمی‌توانند علیه افراد و اموال غیرنظامی هدایت شوند، حتی اگر منافع نظامی در پی داشته باشند (کرو و وستون اشوبر، ۱۳۹۹: ۸۸). پس متخاصمان نمی‌توانند از تسلیحاتی استفاده کنند که قادر به تفکیک میان نظامیان و غیرنظامیان نباشد (Borrie, 2009: 18). اصل تفکیک^۲، علاوه بر بنیاد قراردادی، یک قاعده عرفی نیز شناخته شده و یکی از اصول قدیمی و پایه‌ای حقوق بین‌الملل بشردوستانه^۳ است؛ که رعایت آن حتی برای کشورهای غیرعضو کنوانسیون‌ها و پروتکل‌ها نیز الزام‌آور است؛ بنابراین کمیته بین‌المللی صلیب سرخ^۴، این اصل را به‌عنوان قواعد عرفی حاکم بر همه مخاصمات مسلحانه به رسمیت شناخته است (ICRC, 2023: 1). دیوان بین‌المللی دادگستری نیز آن را به‌عنوان یک اصل «بنیادین» و «غیرقابل نقض»، که جزء «بافت» حقوق بین‌الملل بشردوستانه است، در نظر می‌گیرد (ICJ, 1996: paras.78-79). اهمیت اصل تفکیک اجرای آن را در مخاصمه، اعم از بین‌المللی و غیربین‌المللی، ضروری می‌سازد. دیوان بین‌المللی دادگستری نیز در قضیه نیکاراگوئه، به‌درستی، اجرای آن را در هر شرایط و در هر نوع مخاصمه‌ای، لازم دانسته است (CJ, 1986: para.14).

در سپتامبر ۲۰۰۷، کابینه امنیتی اسرائیل، نوار غزه را به‌عنوان «یک نهاد دشمن» طبقه‌بندی و محاصره اقتصادی و دیپلماتیک خود را بر این منطقه تشدید کرد. پس از این تصمیم کابینه، تعدادی از گروه‌های حقوق بشری اسرائیل را متهم کردند که سیاست تحریم‌های این کشور میان «غیرنظامی» و

۱. اصل تفکیک در کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو ۱۹۴۹ و پروتکل‌های الحاقی تصریح شده است. از جمله ماده ۴۸ پروتکل اول الحاقی و بندهای ۲ مواد ۵۱ و ۵۲ پروتکل‌های اول الحاقی ژنو ۱۹۷۷ درج شده‌اند.

2. the principle of distinction

3. international humanitarian law (IHL)

4. international committee of the red cross (ICRC)

«رزمنده» تمایزی قائل نشده و بنابراین پروتکل‌های الحاقی ۱۹۷۷ به کنوانسیون چهارم ژنو (۱۹۴۹) را نقض کرده است (Bhungalia, 2010: 347). این تصمیم اسرائیل نشان می‌دهد که این رژیم حتی افراد غیرنظامی را دشمن می‌داند و تفاوتی بین گروه حماس و افراد عادی قائل نیست. از زمان مخاصمه هفتم اکتبر نیز مقامات ارشد سیاسی و نظامی اسرائیل هم در اظهارات خود بین حماس و غیرنظامیان تفاوتی قائل نشده‌اند. مثلاً اسحاق هرزوغ، رئیس‌جمهور اسرائیل، تمام غیرنظامیان فلسطینی را مسئول حمایت از حماس دانسته است (Speri, 2023). با اتخاذ چنین رویکردی، تردیدی نیست که حملات اسرائیل علیه نوار غزه نقض اصل تفکیک است.

تا ۳۰ آوریل، طبق گزارش وزارت بهداشت غزه، بیش از ۷,۳۰۰ کودک غزه‌ای کشته شده‌اند، هزاران کودک هنوز شناسایی نشده‌اند و ۱۲,۳۳۲ کودک مجروح شده‌اند. همچنین، هزاران کودک مفقود هستند و احتمالاً بسیاری از آن‌ها زیر آوار ساختمان‌های ویران شده دفن شده‌اند. تلاش‌های امداد و نجات به دلیل حملات هوایی و تهاجمات زمینی، کمبود تجهیزات امدادی، کمبود سوخت برای وسایل نقلیه و تجهیزات، و محدودیت یا نبود ارتباطات به شدت با مشکل مواجه شده است (Human Rights Council rep, 2024: para. 70).

البته اسرائیل با اشاره به اینکه هدف حملات مذکور، جنگجویان و فرماندهان حماس در منطقه و همچنین مجموعه تونل‌هایی در محل اردوگاه بوده است، تلاش دارد تا در برابر اتهامات از خود دفاع کند. از سوی دیگر، حماس ادعای حضور فرماندهان در اردوگاه را انکار کرده و مدعی است که هدف واقعی اسرائیل از این حملات کشتن و صدمه زدن به غیرنظامیان است. با فرض درستی ادعای اسرائیل در مورد استقرار نیروهای حماس در داخل اردوگاه، قابلیت استدلال حقوقی حماس در استناد به نقض اصل تفکیک از سوی نیروهای اسرائیل تضعیف خواهد شد؛ زیرا نیروهای مدافع نیز ملزم به رعایت اصل تفکیک بوده و نباید برای مصون ساختن نقاط خاصی از عملیات نظامی، اشخاص و اموال غیرنظامی را در نزدیکی اهداف نظامی قرار دهد (Protocol Additional I, 1977: Art.57(7)). با این حال، حتی در صورت نقض این قاعده توسط یک طرف، هدف قرار دادن اشخاص و اموال غیرنظامی توسط طرف دیگر همچنان غیرقانونی است (Protocol Additional I, 1977: Art 58(8)). طرف مهاجم به‌طور مداوم موظف است که غیرنظامیان، از جمله سپرهای انسانی، را حفظ کند، ولی این به آن معنی نیست که باید در تمام موارد از حمله به یک هدف نظامی که با سپرهای انسانی محافظت شده است، امتناع کند. همچنین از آنجا که سپرهای انسانی غیرنظامی هستند و حتی اگر که به‌طور داوطلبانه عمل کنند، اهداف مشروعی برای حمله نیستند، زیرا آن‌ها در درگیری‌ها به‌طور مستقیم شرکت نمی‌کنند، پس تعهدات طرف مهاجم برای اتخاذ تدابیر احتیاطی، از جمله اصل تناسب، به‌طور کلاسیک قابل اعمال است (De Belle, 2008: 899).

به هر حال، حتی در صورتی که ادعای اسرائیل را مسلم بدانیم، همچنان چتر حمایتی از غیرنظامیان و مخصوصاً کودکان در این حملات باقی است، زیرا با الزامات ناشی از دو مؤلفه حقوقی دیگر با عنوان «تناسب»^۱ و «اقدامات احتیاطی»^۲ که ریشه عرفی و قراردادی در حقوق بشردوستانه دارند، مواجه هستیم. بر اساس اصل تناسب، غیرنظامیان به این صورت حفاظت می‌شوند که دکترین تناسب حملاتی به اهداف نظامی، که به‌طور قابل پیش‌بینی باعث آسیب و تلفات غیرنظامیان و اموال غیرنظامی بیش از حد معمول و متناسب با مزیت پیش‌بینی‌شده نظامی می‌شود، را ممنوع می‌کند. به عبارت دیگر، طبق این قاعده، هر حمله‌ای توسط ارتش اسرائیل که احتمال آن باشد که باعث تلفات غیرنظامی نامتناسب شود، نقض اصل تناسب به حساب می‌آید. با توجه به تراکم جمعیتی ساکنان غزه، احتمال اجتناب از تلفات قابل توجه غیرنظامیان حتی با استفاده از سلاح‌های دقیق، اگر غیرممکن نباشد، بسیار دشوار خواهد بود. از سوی دیگر، بسته بودن مرزها و محاصره کامل غزه باعث شده است که ساکنان نوار غزه عملاً امکان خروج و جدایی از نیروهای حماس را نداشته باشند. در این زمینه، کمیسریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد نیز، با اشاره به میزان بالای تلفات غیرنظامی و مقیاس تخریب، حملات صورت‌گرفته علیه اردوگاه پناهندگان جباليا (۹ اکتبر ۲۰۲۳) را، به دلیل حمله به بازار شلوغ در ناحیه‌ای با تراکم جمعیت بالا در داخل اردوگاه جباليا در زمانی که به‌طور قطع شلوغ بوده، به دلیل نقض اصول احتیاط و تناسب در حقوق بشر بین‌المللی، محکوم کرده است (Human Rights Council, 2024: 43).

علاوه بر تعهدات سلبی تفکیک و تناسب، حقوق بین‌الملل بشردوستانه به تعهد ایجابی «اقدامات احتیاطی» نیز ملزم است. به این معنی که باید اقدامات احتیاطی برای کاهش خطر تخریب اموال غیرنظامی و در معرض خطر قرار دادن حیات افراد غیرنظامی به کار گرفته شود. این امر مستلزم انتخاب ابزارها و روش‌های جنگی با خسارات کمتر است. به عبارت دیگر، این اصل بیان می‌کند که احتیاط‌های لازم برای انطباق با اصول تفکیک و تناسب باید به‌طور مؤثر انجام شود (موسی‌زاده، ۱۳۹۹: ۱۲۱). این الزامات و تعهدات حقوق بشردوستانه، به اذعان کمیسیون مستقل بین‌المللی تحقیق در مورد اراضی اشغالی فلسطین توسط نیروهای امنیتی اسرائیل، که عمدتاً از حملات هوایی در مقیاس وسیع، بدون در نظر گرفتن اصول حاکم بر حقوق بشردوستانه، از جمله اصول تفکیک و احتیاط و تناسب، برای هدف قرار دادن ساختمان‌های مرتفع و دیگر اماکن غیرنظامی، در محله الریمال و خان یونس و در شهر غزه اردوگاه‌های آوارگان جبلیه و الشاطی نقض شده است (Human Rights Council Rep, 2024: para. 45).

1. proportionality
2. precautionary measures

۳. کنوانسیون حقوق کودک

تعامل میان حقوق بشر و حقوق بین‌الملل بشردوستانه یکی از موضوعات مهمی است که توجه بسیاری از پژوهشگران را به خود جلب کرده است. بسیاری از مفسران به افزایش نقش حقوق بین‌الملل بشردوستانه در کار نهادهای حقوق بشری اشاره کرده‌اند. دلیل این تعامل نیز واضح است، زیرا بسیاری از نقض‌های حقوق بشر در شرایط درگیری مسلحانه رخ می‌دهند (Weissbrodt et al., 2011: 10). علاوه بر اسناد حقوق بشردوستانه که به طور خاص در شرایط مخاصمات مسلحانه از کودکان حمایت و حفاظت می‌کنند، اسناد حقوق بشری نیز در زمان صلح و جنگ از کودکان حمایت می‌کنند. حقوق کودکان به‌عنوان بخشی از حقوق بشر جهانی، در اسناد بین‌المللی متعددی به رسمیت شناخته شده است. مهم‌ترین این اسناد کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل متحد (۱۹۸۹) به‌عنوان اولین سند بین‌المللی حقوق بشری است که تقریباً تمامی کشورهای جهان، از جمله اسرائیل، آن را پذیرفته‌اند. عام‌الشمولی این سند نقطه عطفی در حمایت از کودکان در زمان صلح و مخاصمات است؛ همچنین اغلب قواعد بین‌المللی حقوق بشر در حیطه حقوق بین‌الملل عام استقرار یافته و هیچ یک از اعضای جامعه بین‌المللی نسبت به آن‌ها ثالث و بیگانه قلمداد نمی‌شوند (زمانی، ۱۴۰۰: ۲۶۹). اهمیت کنوانسیون حقوق کودک^۱ برای کودکان، در وضعیت‌های جنگی، به دلیل آن است که عناصری از حقوق بین‌الملل بشردوستانه را شامل می‌شود و به‌ویژه دولت‌های عضو را متعهد می‌سازد تا تمامی تدابیر ممکن را برای تضمین حقوق اساسی و بنیادین کودکان اتخاذ کنند. حقوق اساسی که در هر دو زمان جنگ و صلح قابل رعایت است عبارت‌اند از: رعایت مصالح عالی (ماده ۳)، حق ذاتی حیات (ماده ۶)، حمایت در برابر خشونت (ماده ۱۹)، حق سلامت، آب، غذا و محیط زیست سالم (ماده ۲۴)، حق برخورداری از استاندارد زندگی مناسب (ماده ۲۷)، حق آموزش (ماده ۲۸)، حمایت در برابر سوءاستفاده و استثمار جنسی (ماده ۳۴)، منع شکنجه و حبس غیرقانونی (ماده ۳۷)، تسریع بهبود قربانیان جنگ و اعمال غیرانسانی (ماده ۳۹). این کنوانسیون تنها در ماده ۳۸ به‌طور خاص بر تعهد و الزام کشورهای عضو بر احترام و تضمین مقررات حقوق بین‌الملل بشردوستانه درخصوص کودکان، تأکید کرده و به‌صراحت بر رعایت تمامی حقوق بشردوستانه کودکان به‌الزام‌آوری پرداخته است. علاوه بر مواد مندرج در کنوانسیون حقوق کودک، پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک (سال ۲۰۰۰)، با عنوان «پروتکل الحاقی درباره مشارکت کودکان در مخاصمات مسلحانه»، بر لزوم «حمایت خاص» و «بدون تبعیض» از کودکان تأکید می‌کند. این پروتکل در مقدمه، پیامدهای جنگ بر کودکان را اثری مخرب بر صلح و امنیت توصیف و حملات مستقیم به مناطق حفاظت‌شده مانند مدارس و بیمارستان‌ها را ممنوع اعلام می‌کند. توجه جامعه جهانی به این موضوع در قالب یک سند بین‌المللی،

1. the committee on the rights of the child (CRC)

به وضوح نشان دهنده نگرانی از نقض مداوم حقوق کودکان در مخاصمات مسلحانه و تلاش برای ارائه راه‌حلی برای این چالش است. این پروتکل، با هدف تقویت اجرای کنوانسیون حقوق کودک و افزایش حمایت از کودکان در طول مخاصمات مسلحانه تدوین شده است. بنابراین، به‌عنوان مکملی برای کنوانسیون حقوق کودک، تفسیر متن پروتکل باید بر اساس اصولی مانند عدم تبعیض، منافع عالی کودک، حق بقا و رشد، و مشارکت کودکان باشد. همچنین با افزایش سن کودکی به ۱۸ سال، این پروتکل حمایت بیشتری از کودکان در برابر مشارکت در جنگ‌ها فراهم می‌کند.

علاوه بر حمایت کلی مندرج در کنوانسیون حقوق کودک، کنوانسیون با دو ماده ۳ و ۳۸، به‌طور خاص اجرای تمامی قواعد حقوق بشردوستانه را برای کودکان تضمین کرده است. ماده ۳ به «منافع و مصالح عالیۀ کودک»^۱ می‌پردازد، و ماده ۳۸ به «احترام و تضمین اقدامات عملی» برای حمایت از کودکان درباره رعایت حقوق بین‌الملل بشردوستانه در مخاصمات مسلحانه پرداخته است. این مواد به وضوح نشان دهنده تعهد جامعه جهانی به رعایت و حفاظت از کودکان، حتی در شرایط جنگ و درگیری است.

نظریه‌ای ادعا می‌کند که اصل مصالح عالیۀ کودک، تنها به تضمین منافع کودکان در دوران صلح می‌پردازد، و در زمان مخاصمات کارایی ندارد. این عده استدلال خود را بر این واقعیت استوار می‌سازند که با وجود قوانین گسترده در مورد حفاظت از غیرنظامیان در طول درگیری‌های مسلحانه، بسیاری از غیرنظامیان در جنگ‌ها می‌میرند، و جنگجویان دسترسی کمک‌های بشردوستانه را منع می‌کنند. این دیدگاه اصل منافع عالیۀ کودکان را آرمان‌گرایانه توصیف کرده و معتقد است که در زمان جنگ این آرمان‌گرایی از بین می‌رود، بنابراین محملی برای اجرای این اصل باقی نمی‌ماند.

این نظریه یک استاندارد جایگزین برای اصل منافع عالی کودک پیشنهاد می‌کند و اذعان دارد که وقتی کودکی در یک شرایط خطرناک قرار دارد، اقدام فوری برای خارج کردن کودک از وضعیت خطرناک و جلوگیری از آسیب بیشتر به رشد جسمی و روانی او ضروری است. در این زمینه، تمرکز بر خروج کودک از موقعیت‌های خطرناک و تأمین امنیت و حفاظت او، حتی در شرایط جنگ، می‌تواند پاسخی عملی‌تر و ضروری‌تر از اصول آرمان‌گرایانه مربوط به صلح باشد (Macharia, 2015: 321, 325, 345).

اما آنچه به نظر می‌رسد این است که این اصل در حقوق بین‌الملل بشردوستانه نیز کاربرد دارد، و مفهوم این اصل در حقوق بین‌الملل بشردوستانه، مانند کنوانسیون‌های ژنو و پروتکل‌های الحاقی، که حفاظت از کودکان در طول درگیری‌های مسلحانه را پیش‌بینی می‌کنند، منعکس شده است. در واقع کمیته حقوق کودک در عمل سعی می‌کند که صرف‌نظر از شرایط، همیشه منافع کودک را در اولویت قرار دهد. این اصل قابلیت انطباق با شرایط مختلف از جمله مخاصمات را دارد؛ مثلاً در شرایطی که

1. the best interests of the child

دسترسی به کمک‌های بشردوستانه محدود است، می‌توان اولویت را بر تأمین نیازهای اساسی کودکان مانند غذا، آب و بهداشت قرار داد؛ و همچنین دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی مسئولیت دارند که از کودکان در برابر خطرات ناشی از درگیری‌های مسلحانه محافظت کنند، و این مسئولیت مستلزم آن است که آن‌ها اصل منافع برتر کودک را در تمام تصمیم‌گیری‌ها و اقدامات خود مدنظر قرار دهند. همه این دلایل نشان می‌دهد که این اصل در زمان مخاصمات نیز کاربرد دارد. در نهایت، اینکه اجرای اصل منافع عالیۀ کودک در زمان جنگ دشوار است نباید بهانه‌ای برای رعایت نکردن آن باشد. این اصل به‌عنوان یک هنجار بنیادین، در تمامی شرایط از جمله مخاصمات مسلحانه، نقش تعیین‌کننده‌ای در تضمین حقوق کودکان ایفا می‌کند. بهترین دلیل بر پذیرش آن در زمان مخاصمات عمل به آن است؛ چنان که مصالح عالیۀ کودکان مبنای بخشی از گزارش گزارشگر ویژه- فرانچسکا آلبانزه- سازمان ملل متحد (۲۰۲۳) در مورد سرزمین‌های اشغالی فلسطین قرار گرفته است. این گزارش اسرائیل را، به‌عنوان یکی از طرفین کنوانسیون حقوق کودک و قدرت اشغالگر در سرزمین‌های اشغالی فلسطین، موظف دانست که «مصالح عالیۀ کلیۀ کودکان» را در اولویت قرار دهد؛ ولی با وجود این، اسرائیل کودکان فلسطینی را در معرض آسیب‌های جسمی و روانی شدید قرار می‌دهد و ترس‌ها و چالش‌هایی را بر آن‌ها وارد می‌کند که هیچ کودکی نباید آن را تحمل کند. نبود پاسخگویی در قبال اقدامات اسرائیل، نادیده گرفتن تعهدات بین‌المللی است. این گزارش، کنوانسیون را ابزاری حیاتی برای ترویج و دفاع از حقوق و کرامت هر کودک می‌داند، و یکی از چهار اصلی که زیربنای سایر حقوق هستند را «اصل حفاظت از منافع عالی کودک» می‌شناسد (Albanese, 2023: 17). کمیته حقوق کودک در توصیه‌های خود بیان کرده است که منافع و مصالح برتر کودک باید یک اولویت اولیه باشد و اینکه دولت طرف موظف است تمام اقدامات مناسب را برای دستیابی به این اهداف اتخاذ کند (ماده ۴) و هیچ‌یک از این مقررات در زمان جنگ یا اضطرار قابل لغو نیستند (Weissbrodt et al., 2011: 148).

به نظر می‌رسد که کنوانسیون به صورت عمدی هیچ تعریفی از مصالح عالیۀ ارائه نداده است، تا این اصل به‌عنوان یک مفهوم منعطف و تطبیق‌پذیر در شرایط مختلف باقی بماند. این تصمیم هوشمندانه به کنوانسیون اجازه می‌دهد که در هر زمان و موقعیتی، از جمله در دوران مخاصمه یا بحران، به بهترین شکل ممکن به حمایت از کودکان بپردازد. در واقع اصل مصالح عالیۀ زیربنای سایر مفاد این کنوانسیون در نظر گرفته شده است. همان‌طور که کمیته حقوق کودک تأکید کرده است، مفهوم «منافع عالیۀ کودک» یک مفهوم پویا است که باید در هر مورد خاص با توجه به شرایط و زمینه خاص آن ارزیابی شود. آنچه در چارچوب منافع عالی کودک قرار می‌گیرد، به نحوه درک این مفهوم بستگی دارد. همان‌طور که کمیته حقوق کودک تعریف کرده است، مفهوم «منافع عالیۀ کودک» یک مفهوم پویا است که باید در هر مورد خاص با توجه به شرایط و زمینه خاص آن ارزیابی و اجرای این ارزیابی باید به‌طور مستمر منجر

به رعایت سایر حقوق کنوانسیون شود (کمیته حقوق کودک سازمان ملل، ۲۰۱۱، بند ۶۱) (Ruggiero, 2022: 22-23).

از آنجا که این اصل علاوه بر شرایط عادی صلح در شرایط استثنایی مانند مخاصمات مسلحانه نیز لازم‌الاجرا است، اسرائیل نیز به‌عنوان یکی از طرفین کنوانسیون حقوق کودک، و با توجه به تعهدات قدرت اشغالگر در سرزمین‌های اشغالی موظف است که مصالح عالی‌کیفیت کودک فلسطینی تحت صلاحیت خود را در اولویت قرار دهد و به تعهدات خود ذیل این کنوانسیون برای حمایت و تضمین حقوق کودکان در غزه عمل کند.

ماده ۳۸ کنوانسیون حقوق کودک، در چهار بند، چارچوبی برای حمایت از کودکان در شرایط درگیری مسلحانه ارائه می‌دهد. این حمایت‌ها شامل کودکان غیرنظامی و کودکان رزمنده یا سرباز می‌شود. این ماده با تدوین حقوق بین‌الملل بشردوستانه در یک معاهده حقوق بشری منحصربه‌فرد است و بدین ترتیب کاربرد جهانی آن را تضمین می‌کند. در واقع، ماده ۳۸ تلاش می‌کند تا حمایت‌های گسترده‌ای را برای کودکان در مناطق جنگی، صرف‌نظر از اینکه آن‌ها به صورت مستقیم درگیر در جنگ باشند یا خیر، فراهم کند (Ang, 2005: 10).

به‌طور خلاصه، ماده ۳۸ از دولت‌های عضو می‌خواهد که از نبود مشارکت مستقیم و جذب کودکان زیر ۱۵ سال در نیروهای مسلح خودداری کنند و اقداماتی برای حفاظت از کودکان غیرنظامی تحت تأثیر درگیری‌های مسلحانه انجام دهند. این ماده اصول کلی کنوانسیون را با هدف حمایت از کودکان در مخاصمات مسلحانه تقویت می‌کند. مثلاً ماده ۲ رعایت بدون تبعیض حقوق کودکان را تضمین می‌کند، که در ارتباط با ماده ۳۸ این‌گونه تفسیر می‌شود که کمیته حقوق کودک آسیب‌پذیری دختران را در درگیری‌های مسلحانه به دلیل تعرضات جنسی سیستماتیک و بردگی جنسی جدی‌تر می‌داند و از دولت‌های عضو می‌خواهد که تدابیری برای رفع نیازهای خاص دختران اتخاذ کنند. همچنین ماده ۸، در رابطه با خطر از دست دادن هویت کودکان درگیر در جنگ، به دلیل از دست دادن مدارک هویتی قابل تفسیر است (Lansdown, 2022: 380-382).

بند اول ماده ۳۸ دولت‌های عضو را موظف می‌کند که حتی در مواردی که سایر طرف‌های درگیر در یک نزاع به این قوانین متعهد نباشند، به آن احترام بگذارند؛ به عبارت دیگر، این قواعد هم در مورد درگیری‌های داخلی و هم بین‌المللی کاربرد دارد. با هدف احترام به مقررات بین‌المللی بشردوستانه، کمیته حقوق کودک استدلال می‌کند که بر اساس ماده ۴۱ کنوانسیون، دولت‌های عضو باید همواره از مناسب‌ترین قوانین و مقررات برای حمایت از حقوق کودکان استفاده کنند. بند چهارم ماده ۳۸ کنوانسیون، بر لزوم اتخاذ «اقدامات عملی حمایت از کودکان» برای اطمینان از حفاظت و مراقبت از

کودکان غیرنظامی، مطابق با تعهداتشان تحت قوانین بین‌المللی بشردوستانه، تأکید می‌کند. کمیته حقوق کودک سعی کرده است که از زبان صریح‌تری مانند «باید تمام گام‌های لازم را بردارد» استفاده کند. کمیته موضعی واضح در این زمینه اتخاذ کرده است و همواره از اصطلاحات قوی‌تری برای فشار به دولت‌های عضو برای اقدام استفاده می‌کند، و خواسته‌های بیشتری نسبت به متن صریح بند ۴ ماده ۳۸ مطرح کرده است. مثلاً تصریح کرده است که دولت‌های عضو باید «در همهٔ زمان‌ها احترام به حقوق بشر و قوانین بشردوستانه را که هدف آن‌ها حفاظت و مراقبت از کودکان در درگیری‌های مسلحانه است، تضمین کنند.» (Lansdown, 2022: 384-387).

این ماده به‌درستی بر لازم‌الاجرا بودن قواعد کنوانسیون‌های حقوق بشردوستانه از جمله کنوانسیون‌های چهارگانهٔ ژنو و پروتکل‌های الحاقی، اعلامیهٔ حفاظت از زنان و کودکان در دوران اضطراری و درگیری‌های مسلحانه و اعلامیهٔ حقوق کودک، به‌نحو خاص و ویژه اشعار دارد. همین تفسیر در توصیه‌های کمیته حقوق کودک مورد تأیید قرار گرفته است، این‌گونه که موضوع پیچیدهٔ حقوق کودکان در درگیری‌های مسلحانه نباید صرفاً به یک مادهٔ واحد کنوانسیون، یعنی مادهٔ ۳۸ محدود شود (Weissbrodt et al., 2011: 147-148). اعضای کمیته حقوق کودک در بیانیه‌های خود در مورد تأثیر جنگ بر کودکان غزه، همین رویه را در نظر داشته‌اند و بر لزوم انجام تمام اقدامات برای حفاظت از کودکان غزه تأکید کرده‌اند (UN News: 2009).

کمیته حقوق کودک نقش مهمی در تفسیر حقوق بین‌الملل بشردوستانه دارد. از میان معاهدات اصلی بین‌المللی حقوق بشر که دارای نهادهای تفسیری برای نظارت بر اجرای آن‌ها هستند، کنوانسیون حقوق کودک تنها معاهده‌ای است که به‌طور صریح از طریق مادهٔ ۳۸، به حقوق بشردوستانه پرداخته است. به همین دلیل، کمیته حقوق کودک تنها نهاد نظارت بر معاهده‌های حقوق بشری است که دارای رویهٔ حقوقی قابل توجهی در زمینهٔ حقوق بشردوستانه است. همچنین کمیته حقوق کودک گزارش‌های دولت‌ها را در چارچوب پروتکل اختیاری در مورد کودکان در مخاصمات مسلحانه (پروتکل کودک-سرباز) مورد بررسی قرار می‌دهد، که در مقدمهٔ خود به تعهد دولت‌های عضو برای «رعایت مفاد حقوق بین‌الملل بشردوستانه» اشاره می‌کند. این ویژگی‌ها نشان می‌دهند که کنوانسیون حقوق کودک دارای پتانسیل نهادی منحصربه‌فردی در حوزهٔ حقوق بشردوستانه است، شاید حتی بیشتر از کمیته حقوق بشر، که معاهدهٔ تأسیس‌کنندهٔ آن - میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی - به‌طور صریح به حقوق بشردوستانه اشاره نمی‌کند (Weissbrodt et al., 2011: 116-117).

کمیته حقوق کودک، در بیانیه‌ای (اول نوامبر ۲۰۲۳)، ضمن محکومیت تشدید حملات اسرائیل علیه

اهداف غیرنظامی در نوار غزه، که منجر به کشته شدن چند هزار کودک از هفتم اکتبر شده است، مبنای حقوقی احترام به حقوق بشردوستانه کودکان را ماده ۳۸ می‌داند، و اقدامات رژیم صهیونیستی را در مورد نقض این قواعد از جمله نقص عضو، جراحت، ربایش، جابه‌جایی اجباری، و محرومیت از مراقبت‌های پزشکی، غذا و آب محکوم کرده است (OHCHR Press Release: 2023).

گزارش‌های سازمان ملل متحد نشان می‌دهد که مفاد کنوانسیون حقوق کودک توسط اسرائیل نقض شده و حقوق کودکان غزه به شدت نادیده گرفته شده است. میزان خشونت از نظر کمی و کیفی در بدترین شکل ممکن در حال رخ دادن است و زندگی کودکان را تحت تأثیر قرار داده است.

۴. قطعنامه شورای امنیت در مورد جنایات ششگانه علیه کودکان

علاوه بر نظارت کمیته حقوق کودک، سازکارهای مختلف سازمان ملل به‌طور مستقیم بر روی مسائل حفاظت از کودکان، به‌ویژه در چارچوب دستور کار «کودکان و درگیری‌های مسلحانه»^۱ شورای امنیت، نظارت می‌کنند. یکی از راه‌های مؤثر برای ترویج پاسخگویی در قبال نقض‌هایی که علیه کودکان در درگیری‌های مسلحانه انجام می‌شود، «فهرست شرم»^۲ دبیرکل است. دبیرکل در ضمیمه گزارش سالیانه «کودکان و درگیری‌های مسلحانه»، عاملان «نقض‌های جدی»^۳ علیه کودکان در جنگ را فهرست می‌کند. فرآیند این فهرست‌بندی نه تنها به افشای نام و شرمساری عاملان نقض‌های جدی علیه کودکان می‌پردازد، بلکه مکانیسم‌های اضافی را نیز فعال می‌کند، که به تعهدات عملی برای حفاظت از کودکان در درگیری‌های مسلحانه منجر شده است (Heffes & Holmes, 2023). برای اولین بار، دبیرکل سازمان ملل نیروهای مسلح اسرائیل را به «فهرست شرم» که مرتکب نقض‌های جدی علیه کودکان در درگیری‌های مسلحانه شده‌اند، اضافه کرد. هرچند این اقدام مدت‌ها به تأخیر افتاده بود، اما با توجه به نقض گسترده حقوق کودکان در غزه، این اقدام آقای آنتونیو گوترش، دبیرکل سازمان ملل، کاملاً موجه بود (Becker, 2024).

همچنین شورای امنیت با تصویب قطعنامه‌های ۱۲۶۱ (سال ۱۹۹۹) و ۱۶۱۲ (سال ۲۰۰۵)، با ایجاد مکانیسم نظارت و گزارش‌دهی^۴ برای پیگیری و گزارش‌دهی درباره نقض‌های شدید حقوق کودکان در مناطق جنگی به حمایت از کودکان پرداخته است (SC/Res. 1612, 2005: para. 2). این شش نقض شدید عبارت‌اند از: ۱. قتل کودکان یا نقص عضو آن‌ها؛ ۲. به‌کارگیری کودکان در مخاصمات مسلحانه؛ ۳. حملات به مدارس یا بیمارستان‌ها؛ ۴. تعرض و آزار جنسی؛ ۵. کودک‌ربایی؛ و ۶. محرومیت کودکان از دسترسی به کمک‌های بشردوستانه (SC/Res. 1261, 1999: para. 2).

1. children and armed conflict (CAAC)

2. list of shame

3. grave violations

4. monitoring and reporting mechanism on children and armed conflict (MRM)

در واقع مکانیسم نظارت و گزارش‌دهی که گزارش‌های دبیرکل سازمان ملل دربارهٔ کودکان و درگیری‌های مسلحانه را اطلاع‌رسانی می‌کند، برای جمع‌آوری اطلاعات دقیق، به‌موقع، عینی و قابل اعتماد در مورد شش نقض جدی که در شرایط درگیری‌های مسلحانه علیه کودکان صورت می‌گیرد، طراحی شده است. این مکانیسم به‌طور رسمی در کشوری تأسیس می‌شود که «الگوی واضحی از نقض‌ها که با آستانهٔ شواهد سازمان ملل مطابقت دارد»، نشان داده شده باشد. این کشورها در پیوست‌های گزارش‌های سالیانهٔ دبیرکل سازمان ملل در مورد کودکان و درگیری‌های مسلحانه فهرست شده‌اند.

برخی معتقدند که این سیستم نظارتی، جامع نیست، زیرا نقض‌هایی که در کشورهای دیگر، غیر از کشورهای این مکانیسم در آن‌ها اجرا شده است، و همچنین نقض‌هایی که در شش نقض مقرر شده توسط شورای امنیت مقرر نشده است، در داده‌ها لحاظ نمی‌شود. علاوه بر این، محدودیت‌های دسترسی و امنیت، و همچنین شرم، درد و ترس که بازماندگان از آن رنج می‌برند، اغلب باعث می‌شود که گزارش دادن، مستندسازی و تأیید این نقض‌ها دشوار شود. این بدان معنی است که تعداد واقعی نقض‌های جدی علیه کودکان در درگیری‌های مسلحانه بدون شک بسیار بالاتر از آن چیزی خواهد بود که در گزارش‌های سالیانهٔ سازمان ملل ثبت شده است. (Idris, 2024: 6).

بر اساس گزارش سالیانهٔ دبیرکل سازمان ملل متحد در مورد شش نقض جدی علیه کودکان در سال ۲۰۲۳، که دورهٔ زمانی از ژانویه تا دسامبر ۲۰۲۳ را پوشش می‌دهد، سازمان ملل متحد تأیید کرد که ۳۲,۹۹۰ مورد نقض فاحش حقوق کودکان علیه ۲۲,۵۵۷ کودک در ۲۶ منطقهٔ جنگی رخ داده است. مقامات ارشد سازمان ملل متحد به شورای امنیت گزارش دادند که ۵,۳۰۱ کودک کشته و ۶,۳۴۸ کودک دیگر زخمی و مجروح شده‌اند که این آمار نشان‌دهندهٔ افزایش ۳۵ درصدی نسبت به سال‌های گذشته است. تد چایبان، معاون مدیر اجرایی یونیسف، در زمینهٔ اقدامات بشردوستانه و عملیات تأمین، درخصوص ابعاد گستردهٔ مرگ و ویرانی در غزه هشدار داد (press.un.org, 2024).

در این گزارش نگرانی‌های شدیدی دربارهٔ تشدید درگیری‌ها در اسرائیل و سرزمین‌های اشغالی فلسطین، به‌ویژه در غزه، پس از حملات ۷ اکتبر ۲۰۲۳ ابراز شد. سازمان ملل تأیید کرده که ۸,۰۰۹ مورد نقض فاحش حقوق کودکان علیه ۴,۳۶۰ کودک رخ داده است. این رقم تقریباً یک‌چهارم از کل نقض‌های ثبت‌شده در گزارش را تشکیل می‌دهد. دبیرکل سازمان ملل در ضمیمهٔ گزارش خود نبروهای مسلح و امنیتی اسرائیل را به دلیل کشتار و مجروح کردن کودکان و همچنین حملات به مدارس و بیمارستان‌ها فهرست کرده است (Annual Open Debate, 2024).

علاوه بر آنچه که از هفتم اکتبر ۲۰۲۳ در نوار غزه در حال رخ دادن است، نقض‌های شدید ششگانهٔ شناخته‌شده توسط شورای امنیت نیز مغایر با اصول انسانی بشردوستانه و مبانی حقوق بشری است. آمار غیرنظامیانی که در نتیجهٔ بمباران اسرائیل کشته یا مجروح می‌شوند هر روز در حال افزایش است. آنچه

مسلم است این است که از شش مورد تخلف جدی، حداقل پنج مورد - قتل و نقص عضو، حمله به مدارس و بیمارستان، تعرض جنسی، ربودن کودکان، منع کمک‌های بشردوستانه - به صورت پیوسته در جنگ اسرائیل علیه غزه به طور آشکار انجام شده است. از ۷ اکتبر ۲۰۲۳، دفتر حقوق بشر سازمان ملل گزارش داده است که شاهد افزایش چشم‌گیر در بازداشت و حبس فلسطینی‌ها و کودکان بوده است، بدون اینکه در اکثر موارد مدرکی مبنی بر ارتکاب جرم وجود داشته باشد. در ۷ دسامبر ۲۰۲۳، ده‌ها تا صدها فلسطینی که در یک مدرسه پناه گرفته بودند، از جمله پسران جوان تا ۱۵ ساله، بازداشت، برهنه، دستبندزده و به مکان ناشناسی منتقل شدند (Boukari et al., 2024: 1). همچنین در بیانیه کمیته حقوق کودک (۸ فوریه ۲۰۲۴) به این نقض‌های شدید پرداخته شده است، که طبق آخرین آمار سازمان ملل، از ۷ اکتبر سال گذشته، ۲۷,۵۸۵ فلسطینی کشته، ۶۶,۹۷۸ نفر زخمی، و بیش از ۷,۰۰۰ نفر در زیر آوارها دفن شده‌اند؛ که تعداد کل تلفات را به بیش از ۱۰۰,۰۰۰ نفر افزایش می‌دهد، و بسیاری از آن‌ها کودکان هستند. برخی کودکان معلول شده و اعضای بدن خود را از دست داده‌اند. تمام کودکانی که در نوار غزه زندگی می‌کنند، کودکی خود را از دست داده‌اند. آنها دچار آسیب‌های روانی شده‌اند و برای همیشه با تأثیرات دائمی بر سلامت روان خود زندگی خواهند کرد. از زمان آغاز درگیری چهار ماه پیش، به طور متوسط، بیش از ده کودک در روز در غزه یکی از پاهای خود را از دست داده‌اند. یونیسف تخمین می‌زند که حداقل ۱۷,۰۰۰ کودک بدون سرپرست یا جدا از والدین خود هستند و تقریباً همه ۱/۲ میلیون کودک غزه به حمایت‌های روانی و اجتماعی نیاز دارند. بیانیه کمیته اذعان دارد که رأی دیوان بین‌المللی دادگستری در تاریخ ۲۶ ژانویه ۲۰۲۴، ادعای افریقای جنوبی مبنی بر ارتکاب نسل‌کشی توسط اسرائیل در غزه را قابل قبول دانست (UNCRC, 2024).

این شش نقض شدید مذکور در قطعنامه شورای امنیت، در اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی نیز جرم‌انگاری شده است، تا بدین وسیله حمایت بیشتری از کودکان صورت گیرد. در واقع محاکمه افراد ناقص حقوق کودکان در زمان مخاصمات در محاکم بین‌المللی نقش مهمی در ایجاد و حفظ قوانین معاهده‌ای دارد، و ضمانت اجرای خوبی برای حقوق معاهداتی و عرفی است.

۵. نتیجه‌گیری

با توجه به تعداد کشته‌ها در مدت زمان کوتاه و تعداد قابل توجه غیرنظامیان آسیب‌دیده جنگ در غزه، خصوصاً کودکان، که برخی آمارها حداقل نصف کشته‌ها و زخمی‌ها را کودکان می‌دانند، این مخاصمه یکی از نمونه‌های بارز نقض حقوق کودکان در قرن معاصر شناخته می‌شود. اسرائیل نه تنها قواعد حقوق بشردوستانه را رعایت نکرده است، بلکه حتی برای حقوق بنیادین بشر کودکان نیز هیچ احترامی قائل

نیست، و به نقض مستمر آنها ادامه می‌دهد؛ به همین دلیل، کودکان فلسطینی در این مناقشه، قربانیان اصلی خشونت‌ها و درگیری‌های بی‌پایان هستند. کودکان تحت حمایت عام و خاص کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو در زمینه حقوق بشردوستانه بوده‌اند، و حقوق بشر خصوصاً کنوانسیون حقوق کودک علاوه بر حمایت در زمان صلح به حفاظت از آنان در زمان جنگ نیز می‌پردازد. علاوه بر حمایت کنوانسیون‌های بین‌المللی، عرف بین‌المللی نیز حمایت قابل توجهی از آنان دارد. اسناد ارکان اصلی سازمان ملل متحد، خصوصاً قطعنامه‌های الزام‌آور شورای امنیت، رعایت نشدن شش مورد از حقوق کودکان را هم‌سو با این حمایت به‌عنوان نقض شدید شناخته است. بنابراین کودکان تحت حمایت سه لایه حقوق بشردوستانه قراردادی و عرفی بین‌المللی و حقوق بشر و اسناد شورای امنیت هستند.

هیچ توجیهی نقض حقوق کودکان را مشروعیت نمی‌بخشد؛ بنابراین حتی در صورت پذیرش حق تمسک به اصل دفاع مشروع توسط اسرائیل، توجیهی حقوقی برای این نقض‌ها نمی‌توان یافت، زیرا اسرائیل به‌عنوان رژیم اشغالگر باید قواعد و اصول مربوطه را رعایت کند؛ همچنین باید در دفاع مشروع اصول اساسی حقوق بین‌المللی بشردوستانه تفکیک، تناسب و احتیاط رعایت شود، درحالی‌که، اسرائیل به‌طور مداوم با حمایت هوایی و موشک‌های بدون تشخیص به ساختمان‌ها، مراکز آموزشی و بیمارستان‌ها، خصوصاً در مناطقی با تراکم جمعیتی بالا، زندگی کودکان غزه را با مخاطره جدی مواجه کرده است و این کودکان را با مرگ، آوارگی، از دست دادن خانواده و نزدیکان، و ابتلا به بیماری‌ها روبه‌رو می‌سازد.

بدیهی است که هدف قرار دادن غیرنظامیان، به‌ویژه کودکان، در قواعد بنیادین حقوق بین‌الملل بشردوستانه ممنوع شده و این‌گونه کشتار غیرنظامیان در زمره جنایات علیه بشریت و نسل‌کشی شناسایی شده است. توجیه این حملات با ادعای حضور نظامیان حماس در کمپ‌های اعلام‌شده از سوی سازمان ملل به‌عنوان مکان امن، با انکار از سوی طرف مقابل مواجه است؛ همچنین، حتی در صورت حضور نظامیان، اصل حمایت از غیرنظامیان به‌صورت کلی نباید نقض شود، اما براساس گزارش‌های کمیته‌های تحقیق سازمان ملل متحد، و ارکان دیگر بین‌المللی، اسرائیل با هدف قتل عام غیرنظامیان با توجیه‌های غیرقابل قبول سعی در پاکسازی غزه از ساکنان آن و نسل‌کشی کودکان آن را دارد.

فارغ از اینکه این مخاصمه بین‌المللی یا غیربین‌المللی توصیف شود، کودکان در حمایت قواعد بین‌المللی بوده‌اند و عرفی بودن اکثر قواعد به حفاظت از آنان می‌پردازد؛ مخصوصاً ماده ۳ مشترک کنوانسیون‌های ژنو ۱۹۴۹، که حداقل استانداردها برای رفتار انسانی در درگیری‌های مسلحانه را تعیین می‌کند.

وقایع اخیر، در چارچوب جنگ اسرائیل و فلسطین، نشان از خلأ تضمین اجرایی حقوق کودکان دارد، و نه‌تنها به‌عنوان گذار از یک دوره به نظر می‌رسد، بلکه به‌عنوان رویدادی است که به طرز بالقوه‌ای نشانگر

افول احترام به حقوق بشردوستانه و حقوق بشر بین‌المللی است؛ به‌ویژه که قطعنامه‌های سازمان ملل و شورای امنیت نیز رعایت نمی‌شود. چارچوب حقوقی بین‌المللی برای حفاظت از کودکان در درگیری‌های مسلحانه از بُعد نظری غنی است و شامل مجموعه‌ای وسیع از قطعنامه‌ها و گزارش‌های شورای امنیت سازمان ملل، معاهدات بین‌المللی و حقوق عرفی بین‌المللی می‌شود. این ابزارها برای رسیدگی به شش نقض جدی حقوق کودکان در طول درگیری‌های مسلحانه طراحی شده‌اند که نشان‌دهنده اثربخشی در حال رشد (اما هنوز ناکافی) حقوق بین‌الملل در پیشگیری و تضمین پاسخگویی برای جنایات جنگی علیه کودکان در درگیری‌های مسلحانه است. در نتیجه، استمرار نقض‌های جدی در مناطق درگیری نشان‌دهنده فاصله قابل توجهی بین استانداردهای حقوقی و اجرای عملی آن‌ها است. درحالی‌که، چارچوب حقوقی برای حفاظت از کودکان در درگیری‌های مسلحانه به‌طور معقولی برقرار شده و شامل سازکارهایی برای پاسخگویی و اجرای قوانین است، اجرای آن باید بهبود یابد تا اثربخشی آن تضمین شود.

اگرچه قواعد حقوق بین‌الملل از جمله حقوق بین‌الملل بشردوستانه و حقوق بین‌الملل بشر با هدف حمایت از حقوق کودکان گام‌های مؤثری برداشته‌اند، اما این اقدامات کافی نیست و فقدان تضمین‌های کارآمد و مؤثر برای متخلفان و ناقضان حقوق کودکان در زمان درگیری، راه را برای نقض این قواعد تسهیل می‌کند. ارکان مرتبط با حقوق بشردوستانه و حقوق بشر، از قبیل یونیسف و کمیته حقوق کودک می‌توانند در کنار تسهیل کمک‌های بشردوستانه به کودکان، با ایفای نقش نظارتی تأثیر به‌سزایی داشته باشند. کمیته حقوق کودک می‌تواند با حضور فعال در سازمان ملل و ارکان آن و مطالبه‌گری در خصوص وضعیت کودکان در مخاصمات کنونی اسرائیل و غزه، توجه این نهاد و جامعه بین‌المللی را به نقض‌های گسترده‌ای که در این جنگ علیه کودکان صورت گرفته است، جلب کند، و با توصیه به مجمع عمومی سازمان ملل متحد، خواستار تشکیل کمیته ویژه تحقیق درباره اقدامات نقض حقوق بشری به‌ویژه حقوق کودکان شود، همان‌گونه که این کار توسط کمیسیون حقوق بشر در سال ۱۹۶۸، در مورد اسرائیل صورت گرفت؛ و بر اساس گزارش‌ها و نظرات این کمیته، اعمال این رژیم را نقض صلح و امنیت بین‌المللی دانسته، آن را به شورای امنیت و دیوان‌های قضایی بین‌المللی ارجاع دهد و با تکمیل فهرست شرم و گسترش آن به سردمداران اسرائیل موجب کاهش اعتماد جهانی به این رژیم شود.

منابع

۱. فارسی

۱. بیگزاده، ابراهیم (۱۴۰۱). *حقوق بین‌الملل، روابط تابعان*. تهران: میزان. ج ۲.
۲. کرو، جاناتان و وستون اشوبر، کیلی (۱۳۹۹). *بایسته‌های حقوق بین‌الملل بشردوستانه*. ترجمه: رضا موسی‌زاده، احمدرضا آذرپندار و علی‌اکبر ملکی. تهران: میزان.
۳. زمانی، قاسم (۱۴۰۰). *گفتارهایی در حقوق بین‌الملل بشر*. تهران: خرسندی.

۴. ملکیان، فرهاد (۱۴۰۲). حقوق بین‌المللی کیفری کودکان و نوجوانان. ترجمه: حمیدرضا پندار و گروهی از پژوهشگران علوم جنایی. تهران: میزان.

۲. انگلیسی

A) Books

1. Ang, F. (2005). Article 38: Children in Armed Conflicts. In *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*. Edited by Andre Alen, Johan Vande Lanotte, Eugeen Verhellen, Fiona Ang, Eva Berghmans and Mieke Verheyde. Vol. 38. Leiden; Boston: Martinus Nijhoff Publishers. 1-63.
2. Borrie, J. (2009). *Unacceptable Harm: A History of how the treaty to ban cluster munitions was won*. New York: United Nations Institute for Disarmament Research.
3. Lansdown, G. (2022). The Right to Protection from Armed Conflict. In *Monitoring State Compliance with the UN Convention on the Rights of the Child An Analysis of Attributes*. Edited by Ziba Vaghri, Jean Zermatten, Gerison Lansdown, Roberta Ruggiero. Vol. 25. German: Springer. 11-19.
4. Macharia, R. N. (2015). *The application of the best interests of the child principle to protect the interests of children in armed conflict situations*, UNISA: University of South Africa.
5. Ruggiero, R. (2022). The Best Interest of the Child. In *Monitoring State Compliance with the UN Convention on the Rights of the Child An Analysis of Attributes*. Edited by Ziba Vaghri, Jean Zermatten, Gerison Lansdown, Roberta Ruggiero. Vol. 25. German: Springer. 21-29.

B) Articles

6. Boukari, B., Kadir, A., Waterston, T., Jarrett, P., Harkensee, Ch., Dexter, E., Cinar, E. N., Blackett, K., Nacer, H., Stevens, A., & Devakumar, D. (2024). *Gaza, armed conflict and child health*. *BMJ Paediatrics Open*, 8 (1), 1-5. Doi: 10.1136/bmjpo-2023-002407
7. De Belle, S. (2008). Chained to cannons or wearing targets on their T-shirts: human shields in international humanitarian law. *International Review of the Red Cross*, 90 (872), 883-906. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1816383109000216>
8. Idris, I. (2024). *Children and Armed Conflict: Effects and Interventions*. *K4DD Rapid Evidence Review 45*. Brighton, UK: Institute of Development Studies, 1-31. DOI: 10.19088/K4DD.2024.006
9. Lisa, B. (2010). A liminal territory: Gaza, executive discretion, and sanctions turned humanitarian. *Geo*, 75, 347-357.
10. Weissbrodt, D., Hansen, J. C., & Nesbitt, N. H. (2011). *The Role of the Committee on the Rights of the Child in Interpreting and Developing International Humanitarian Law*. *Harvard Human Rights*, Vol. 24, Minnesota Legal Studies Research Paper No. 10-41, 115-153.
11. Bhungalia, L. (2010). A liminal territory: Gaza, executive discretion, and sanctions turned humanitarian. *Geo*, 75 (4), 347-357.

C) Documents

12. Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land. The Hague, 18 October 1907.
13. Convention on the Rights of the Child. adopted 20 November 1989, By General Assembly resolution 44/25.
14. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977.
15. Resolution 1261 (1999) / adopted by the Security Council at its 4037th meeting, on 25 August 1999.
16. Resolution 1612 (2005) / adopted by the Security Council at its 5235th meeting, on 26 July 2005.

D) Cases

17. ICJ Advisory Opinion on the Legal Consequences of the Construction of a Wall in the OPT – ICJ document, 9 July 2004.
18. ICJ Advisory Opinion on Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, 8 July 1996.
19. Nicaragua v. United States of America (1986). Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua. International Law Reports. 225-267.

E) Reports

20. Children in Gaza - UN Committee on the Rights of the Child (UNCRC) Chair - Statement – The Question of Palestine, 08 February 2024.
21. Francesca Albanese, Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967, 20 October 2023.
22. Human Rights Council Fifty-sixth session, Detailed findings on attacks carried out on and after 7 October 2023 in Israel, 10 June 2024.
23. Human Rights Council, Fifty sixth session, 18 June–12 July 2024, Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, and Israel, 27 May 2024.
24. ICRC , March 2023, THE PRINCIPLE OF DISTINCTION, March 2023.
25. International Criminal Court, Report of the Panel of Experts in International Law, 20 May 2024.
26. Security Council Report, Children and Armed Conflict: Annual Open Debate, 25 Jun 2024.
27. Unicef, State of Palestine, 2024 Revision 3 (June 2024).
28. United Nations Meetings Coverage and Press Releases, Facing Record-High Violations in 2023, 26 June 2024.

F) WebSites

29. Al-Mughrabi, N. & Farge, E. (2025, July 29). How many Palestinians has Israel's Gaza offensive killed? <https://www.reuters.com/world/middle-east/how-many-palestinians-has-israels-gaza-offensive-killed-2025-03-24/>
30. Becker, Jo (2024, Jun 14). Israel Joins UN 'List of Shame' for Abuses Against Children in War [EN/AR] - occupied Palestinian territory. <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/israel-joins-un-list-shame-abuses-against-children-war-enar>

31. Goldman, R. (2023, October 15). How the 'laws of war' apply to the conflict between Israel and Hamas. <https://theconversation.com/how-the-laws-of-war-apply-to-the-conflict-between-israel-and-hamas-215493#>
32. Heffes, E., & Holmes, S. (2023, May 12). Influencing Armed Actors to Increase the Protection of Children in Armed Conflict. <https://www.opiniojuris.org/2023/12/05/influencing-armed-actors-to-increase-the-protection-of-children-in-armed-conflict/>
33. Save The Children (۲۰۲۳, December ۹). Deaths by starvation and disease may top deaths by bombs as families squeezed into deadly "safe zones", two months into Gaza crisis. <https://www.savethechildren.net/news/deaths-starvation-and-disease-may-top-deaths-bombs-families-squeezed-deadly-safe-zones-two>
34. Spери, Alice (2023, October 14). Before They Vowed to Annihilate Hamas, Israel Officials Consideration it an Asset. <https://www.theintercept.com/2023/10/14/hamas-israel-palestinian-authority/>
35. The Office of the High Commissioner for Human Rights (2023, November 1). UN Child Rights Committee condemns killing of children in Gaza Strip. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/11/un-child-rights-committee-condemns-killing-children-gaza-strip/>
36. Tsagourias, Nicholas (2023, July 22). ISRAEL – HAMAS 2023 SYMPOSIUM – ISRAEL'S RIGHT TO SELF-DEFENCE AGAINST HAMAS. <https://liber.westpoint.edu/pro-israel-lawfare-symbolism-or-genuine-legal-concern/>
37. UN News (2009, January 13). Effect of conflict on Gaza's children 'devastating,' says UN rights monitoring body. <https://news.un.org/en/story/2009/01/287452>
38. UNICEF Organization. Strengthening the Convention on the Rights of the Child: Optional Protocols. <https://www.unicef.org/child-rights-convention/strengthening-convention-optional-protocols>

References In Persian:

1. Beyzadeh, E. (2022). *International Law*. Tehran: Mizan. Vol. 2 (In Persian).
2. Crowe, J., & Scheuber K. W., (2020). *Principles of International Humanitarian Law*. Translated by: Mousazadeh, R., Azarpendar, A. R., & Maleki, A. A.; Tehran: Mizan (In Persian).
3. Zamani, Gh. (2021). *International Human Rights Law*. Tehran: Khorsandi (In Persian).
4. Malekiyan, F. (2023). *International Criminal Law of Children*. Translated by: Azarpendar, A. R. & a group of criminal science researchers. Tehran: Mizan (In Persian).

مقاله آماده انتشار